

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 10314

MIT PERETS'N

Mark Schweid

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פון דעם אייגענעם פארפאסער
איז ביו איצט ערשינען:

בורשטינענע שיסלען

:- פאָעזיע :-: \$1.50

מ י ט פ ר ז ' ן

בלעטלעך זכרונות .50

אינגיכען ערשוינט:

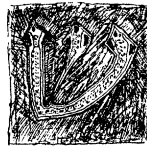
א ד ע ר ט ר ו נ ק ע נ ע ר

: פאָעמאַטישע דערצעהלונג :

די גאָלדענע שלאנג

א פאָנטאַסטיש שפיעל

אין פיער אַקטען

פארלאג "ווערבע"
ניו יארק

Copyright 1923
by MARK SCHWEID

מיט פּרעזין

א פרימאָרגען.

אין יוני אָדער יולי איז עס געווען, אין וואַרשע.
אן אנגענעמע, לייעבע פליכט האָט מיך אויפגעוועקט ארום
זעקס אין דער פריה. איך האָב מיך האַסטיג אָנגעמאָן און
בין מיט א פריש בלימעל אין לאַז, אוועק צו פּרין. ווען
איך האָב שוין געהאט פאַרבייגעגאנגען דאָס קאַזאַרמע־טעאַטער
אויפ'ן ראָג גרוזשיבאָוסקע און טשעפּלע, האָט דאָס פאַבריק־
פּייפּעל פון דער ברועריי, וואָס איז געווען אַנטקעגען פּרין'ס
פענסטער, געפּיפט זיבען. און ביי זיין טיר האָב איך אָנגעקלונג־
גען צוויי אָדער דריי מינוט נאָך זיבען.

געעפענט האָט מיר די אַלמע קריסטין און מיט א פּאַרוזיכ־
טיגער וואַרעניש מיר שעפטשענדיג געזאָגט, אז דער הערר
שלאָפט נאָך.

— איך ווייס, אז ער שלאָפט נאָך, איך ווייס — האָב איך
איחר רוהיג געענטפערט און אויפגעהאָנגען מיין היטעל אין
פּאָדערצימער. — איך וועל איהם אויפוועקען.

ווייל אזוי האָבען מיר געהאַט אָפּגערעדט.

נאָכדעם ווי איך האָב אָנגעקלאַפט אין דער טיר פון זיין
אַרבעטס־צימער, האָב איך פון אינוועניג געהערט זיין קול אויס־
רופען מיין נאָמען מיט א פּראַגע־צייכען. אָנשטאַט אן ענטפער
האָב איך אַראָפּגעדריקט די קליאַמקע און בין אריין אין צימער.
א ליילאך, א קישען, א קאָלדרע אויף דער קאַנאַפּע און ער
אויפ'ן געלענער. ווייטער האָב איך וועניג וואָס געקענט זעהן

אין שטוב, ווייל זיינע אויגען, כאָטש פון שלאָף נאָך האַלב-
פארמאכטע, האָבען אויף מיר אַ בלייז געטאָן.

— ווי שפעט איז?

און איידער איך קען נאָך אַ וואָרט אויסרעדען:

— מען שרייבט נישט היינט. ס'האָט שוין געפויפט זיבען.
זיבען האָב איך געזאָגט. זיבען, זיבען.

זאָג איך מיט פארדרוס:

— בנאמנות, ס'איז אינגאנצען צוויי אָדער דריי מינוט נאָך
זיבען. ס'האָט דאָך נאָרוואָס געפויפט. אַ שעה אנדערהאלבען
קען מען נאָך אודאי שרייבען.

— מען שרייבט נישט היינט, האָב איך געזאָגט. איך וויל
נישט. איך וויל נישט.

און האָט, דאכט זיך, דערביי קאפּריוזע מיט די פיס אונטער
דער קאָלדע געדריגעט. און אריבערציהענדיג די קאָלדע שיד
נישט איבער'ן קאָפּ, האָט ער זיך צוריק איינגענורעט אין געלעגער.
שטעה איך ווי צוטומעלט און זאָג:

— נאָכמיטאָג?

שרייט ער אין קישען אריין.

— ניין.

— ווען-זשע?

ניט ער זיך אַ רים און שרייט אויף מיר אָן:

— מאָרגען, מאָרגען, מאָרגען, מאָרגען! איך וויל שלאָפען.

אַ גוטען טאָג! — און ער נורעט זיך אַוין.

שטילינקערהייט האָט זיך געעפענט די צווייטע טיר און די
שלאָנקע, רוהיגע מאַדאָם פּרין איז דורכגעגאַנגען אין איהר
פעניואַר, מיט איהר פיינעם שמייכעל מיך שטום באַגריסט און
מיט דער זעלבער שטילקייט ארויסגעגאַנגען אין פאָדערצימער און

פארמאכט די טיר. שטיל אריין, שטיל ארויס. קיין וואָרט
נישט. נישט איהר דאגה וואָס צווישען מיר און איהם קומט פאָר.
איך בין נאָך אַ ווייל געשטאַנען הילפלאָז און פאַרלעגען און
נישט געהאַט קיין אַנדערע ברירה ווי אַוועקצוגעהן שטילער ווי
איך בין געקומען. ווען איך האָב שוין פארמאכט די לעצטע טיר
אויף דער דרויסענדיגער זייט, האָט אַ מאָדנע, יונגענליכע פרייד
געקוואַלען אין מיר און אין דער אייגענער צייט האָט מיך אַ
פאַרדרום שווער געפייניגט.

די פרייד איז געווען:

„נישט צו פּרעז'ן בין איך געקומען, נאָר צו אַ יונגערען חבר
מיינעם און האָב איהם געטראַפּען נאָך אין בעטיל. ציה איך פון
איהם די קאָלדרע און טענה: גיב נאָר אַ קוק, יונג, אין פענסטער
— אַ הערליכער טאָג עס איז. יופיטער האָט שוין דעם זאַקסישען
גאַרטען אויסגעשפּריצט און אַלע גריכישע געטינס וואַרטען אויף
דיר אין דער ליטעראַרישער אַלעע. ווענוס און שולמית האָבען
זיך געכטען געקויפט צוויי פיינע אַבאַזשור-בלוזקעס אויף מאַר-
שאַלסאָווקע גאַס. זיי קומען באַלד אַהער און מיר וועלען מוזען
מיט זיי געהן אויף מאַיוואַוקע. שטעה שוין אויף.“

ציהט ער, דער יונג, די קאָלדרע איבער'ן קאַפּ און מרוקעט:

— לאָז מיך שלאָפּען...

כאַפּ איך דאָס בלימעל פון מיין לאַז און שלאָג איהם איבער'ן
פנים: שטעה אויף, שטעה אויף, שטעה אויף...

דרינגעט ער מיט די פיס און שרייט: מאַרנען, מאַרנען,

מאַרנען, מאַרנען...

און, אז איך קען מיר מיט איהם קיין עצה נישט געבען, לאָז
איך איהם איבער אַ צעטיל אויף דער קאָלדרע, אז אויב ער וועט
זיך אזוי פיהרען, וועט פון איהם אין גיכען ווערען אַן אַבלאַמאָון,

און, אז זעהען וועלען מיר זיך שוין נישט פריהער ווי שבת ביי
טאָג ביי פּרז'ס לעקציע אין דער פּילחארמאָניע.
דער פּאַרדרום איז געווען:

„איך האָב איהם געשטערט. דורך מיר האָט ער היינט נישט
געשריבען. ווער ווייסט — האָב איך געטראכט — וואָס פאַר א
צויבער-מעשה ער האָט מיר געוואָלט דערצעהלען, אז איך זאָל זי
גלייך פון זיין מויל אויפשרייבען, — ווי איך פלעג עס מאַן אין
יענער צייט. — די פּאַלקסטימליכע געשיכטען האָבען זיך דאַמאָלס
אן א זיידענער רייחע געשפונען אין זיין קאַפּ. — ווי האָב איך
מיר גענומען דאָס פּאַרדאַמטע רעכט צו פּאַרשפעטיגען אויף גאַנצע
צוויי מינוט!“

איך האָב ביז דאַמאָלס אין מיין לעבען אזוי טיעף נישט
באַגריפען די וויכטיגקייט פון צוויי מינוט צייט. איך בין געגאַנגען
גען אין גאַס און געשעהמט זיך פאַר איהם, פאַר די פּאַרבייגעהערס.
פאַר זיך אליין. איך האָב באַשלאָסען אַ זייגער צוועלף אריינצוי-
נעהן אין דער גמינע זיך זעהען מיט איהם, פּאַרענטפּערען זיך
און בעטען ענטשולדיגונג. — צוועלף א זייגער — האָב איך גע-
טראכט — וועט איהם שוין דער כעס האָבען אביסעל איבערגע-
גאַנגען, פּריהער נישט.

נאָך האַלבען טאָג בין איך מיט אַ קלאַפּענדיג האַרץ אריין
צו'ן איהם אין דער גמינע. דאָרט איז גראָד געווען א שטילער
טאָג און ער איז געזעסען ביי זיין טיש, דעם קאַפּ אויף ביידע
הענט אָנגעשפּאַרט, פּאַרטיעפּט אין לעזען. דאָס בוך איז געווען
פּריערדיק העבעל'ס טראַגעדיע „הורדוס און מרים“ אין אַריגינאַל.
איך האָב איהם אויפגעוועקט פון לעזען מיט א שטילער באַגריסונג.
ער האָט זיך האַסטיג א הויב געטאָן פון זיין אָרט און מיך באַד-
געגענט מיט אַן אויסגעשטרעקטער האַנט און אַ לאַכענדיג פנים.
דאָס איז פאַר מיר געווען אזוי אומערוואַרט, אז איך בין געבליבען

שטעהן א פארשעהמטער און נישט געקענט זיך אפילו פאר-
ענטפערען. ער האָט מיר מיט זיין בליציגען שמייכל פשוט דאָס
לשון צוגענומען, ווי ער פלעגט עס אָפט טאָן, נישט נאָר מיר
אלײן.

ער האָט מיך אָבער באלד ארויסגענומען פון דער פארלעגענר
הײט, דערמיט וואָס ער האָט זיך אָנגערופען צו מיר, ווי א בחור
צום צווייטען :

— נאר, וואָס האָט איהר געמאכט א זויער פנים ? איך
האָב שרעקליך געוואָלט שלאָפען. געלעגט זיך דריי א זייגער.
געווען מיט דער חברה אין די אַלעען, ביז'ן בעלוועדער אוועק.

און ווי א סינר, וואָס זאָגט צו דעם טאַטען, אז עס וועט
שוין מעהר נישט מאַכען קיין קאָזשעלעקעס אויפ'ן בעט, האָט ער
מיר געקוקט גלייך אין פנים אריין און געהאַלטען מיין ארעם מיט
זיינע בירע הענט :

— היינט געה איך שוין פריה שלאָפען. ס'ווערט שפעטליך
אין אָווענט, טרייב איך ארויס די חברה פון שטוב. מאָרגען אין
דער פריה — באַשטימט !

דערמיט האָט ער ביי מיר אוועקגענומען דעם פארדאָכט, אז
ער איז אין בעס אויף מיר פאַר די פארשפעטיגטע צוויי מינוט.
ער האָט אָבער באלד צוגעגעבען :

— נאָר פארשפעטיגען דאַרף מען נישט. זיבען איז זיבען.
און ארומשפאַצירענדיג מיט גענוג שנעלע טריט הײן און
צוריק איבער דעם גרויסען וואַרטזאַל פון דער גמינע, האָב איך
איהם באַדאַרפט דערצעהלען אַלע וויכטיגע ליטעראַרישע נייעסען,
וואָס האָבען נאָך צו זיינע אויערען נישט דערגרייכט.

טייל האָט ער גענומען ערנסט, פאַראינטערעסירט זיך מיט
זיי, געוואָלט דערנעהן איינצעלהייטען. איבער אנדערע האָט ער

געשמייכעלט, געלאכט אָדער מיט אַ וואָרט צוויי זיי מבטל
געמאַכט.

אַש מיט ווייסענבערג'ן האָבען זיך געלאָזט צופּוס איבער'ן
לאַנד, — צו זענען זיי שוין דאָ צוריק אין וואַרשע. קאוואַ, דער
יונגער קריטיקער האָט אַרויסגעלאָזט אַ פאַמפּלעט, באַטיטעלט
„די יודישע פרעסע ביי יאַצקאָן-האַכבערג אין די הענט“, — צי
האָט עס אַ ווירקונג. א. ווייטער פּאָהרט אַרום איבער רוסלאַנד
זאַמלען געלט פאַר אַ אידיש קינסטלעריש טעאַטער, ער האָט
לעצטענס געהערט, ער איז אין קיעוו און האָט שוין זיבען טויזענט
רובּל, — צי זאַמלעט ער מעהרער, צי געווינט ער אָנהענגער.
אין פּוילישען זומער-טעאַטער שפּילט מען אַש'ס „משיח'ס
צייטען“ — צי האָט עס ערפּאָלג. און צעהנדליגער עהנליכע
פּראַגען, אויף וועלכע איך האָב מעהרסטענטיילס געקענט געבען
אַ קלאַרען ענטפּער. ווייל געוואוסט האָט ער, אז די יונגע לייט,
וואָס רינגלען איהם אַרום, זענען נישט נאָר באַראַינטערעסירט
מיט די זאַכען, נאָר זיי לעבען מיט זיי און וויסען יעדע איינ-
צעלהייט.

— איצט אַ נוטען טאָג, שווייד, און קומט אַריין דריי אַ
זיינער, וועלען מיר צוזאַמען געהן צו קראַטקע'ן אין סטודיאָ.

איך קוק איהם נאָך, ווי ער געהט מיט זיינע לעבעדיגע טריט
אַריין צו זיך אין קאַנצעלאַריע, דערנאָך זעה איך ווי ער זעצט זיך
צוריק ביי זיין טיש. דאָס מאַל נישט צו „הורדוס און מרים“,
נאָר צו אַ פאַק מיט פּאַפּירען, וועלכע אַ באַאַמטער האָט איהם
דערלאָנגט מיט אַ קורצער ערקלערונג. ער נעמט זיך מישען,
בלעטערען, מאכען צייכענס מיט בלאָהע בלייפּעדער, אונטערשריי-
בען, איבערלעגען, פּרעגען עפעס ביי אַ צווייטען טיש, ביז אַ
פאַרוויינטע אידענע מיט אַ בלאַנדען יונגענמאַן, וועלכער זעהט
אויך אויס פאַרוויינט שטעלען זיך אַוועק ביי זיין פענסטערעל.

ווייגענדיג בעט עפעס די אידענע אויף א קוים־פארשטענדליכען
פוייליש. ער שמעלט זיך אויף צו'ן איהר, הייסט זי אויפהערען
וויינען, און ער הייסט דעם יונגענמאן רעדען.
עס האנדעלט זיך וועגען א קרקע פאר'ן יונגענמאנ'ס ווייב.
אין קימפעט איז עס געשעהן. פרץ דארף אונטערשרייבען די
פאפירען.
איך לאָז איהם אזוי איבער און געה אַראָפּ פון די ברייטע
קירכען־שטיגען, מיט דעם געדאַנק צו זיין צוריק פינף מינוט צו
דריי.

א נאכמיטאג

די זייט פון דער גרושיבאָווסקע נאָס אויף וועלכער די נמינע שטעהט איז געווען פאַרגאַסען מיט זון־ליכט; און ווען מיר זענען צוזאַמען ארויס פון דאָרט דרוי א זייגער, האָט ער אויף דער שוועל שטעהענדיג א ציה געטאָן דעם אַש־גרויען קאַפּעלוש טיעפער איבער די לאַכענדיגע אויגען, און ווען מיר האָבען שוין געהאַט אויסגעמידען דעם פּאָליציאַנט אונטען ביי די שטיגען, וועמענס אנוועזנהייט האָט עדות געזאָגט, אז יענעם טאָג איז א סעסיע, האָט זיך פּרץ אָפּגעשטעלט אַ סעקונדע אויפ'ן טראַטואַר און מיט ביידע הענט אויף דער ברוסט און א גרימאַסע פון איר בערגעשפּאַנטער מידקייט אויפ'ן פנים אָנגעשעפט פולע לונגען מיט פרישער זוניגער לופט דורך א ברייט געעפּענט מויל.

— אַ מענש דאַרף לופט, און וואָס מעהר.

פשוט'ע ווערטער, וועלכע האָבען אויסערליך געשיינט צו זיין אן אפּאלאָגיע אויף דעם ברייט געעפּענטען מויל און אויף דער גרימאַסע אויפ'ן פנים. אָבער די וואָס זענען געווען ארום איהם האָבען שמענדיג ארויסגעפיהלט דעם ברייטען בנין געדאַנקען, פון וועלכען די ארויסגעזאָגטע ווערטער זענען דער סימבאָל געווען. כמעט שמענדיג זענען זיינע ארויסגערעדטע ווערטער געווען דער קווינטעסענץ פון א בילדעררייכען געדאַנקען־הינטערגרונד.

דאָס מאָל אויך — געהט מען שווייגענדיג, ווייל ס'איז דאָ א סך פון וואָס צו טראַכטען איידער מען רעדט עפעס ארויס אין זיין אנוועזנהייט. צוין איהם, אָדער ווען ער איז דערביי געווען

האָט מען נישט געקענט ארויסזאָגען קיין נאַרישקייט, וואָס זאָל בלייבען אומבאַמערקט. נאָך דער געזאָגטער נאַרישקייט האָט געמוזט שטיל ווערען. און ער האָט געזאָגט יענעם עפעס אזוינס, וואָס יענער וועט זיין גאַנצען לעבען געדענקען מיט חרפה פאַר זיך אַליין, אָבער נישט מיט כעס אויף אימיצען.

קראַטקא'ס סטודיאָ איז אויף דער פּאַנסקע גאַס, און מען קען מאַכען דעם וועג זעהר קורץ, ער זאָל נעמען אין גאַנצען עטליכע מינוט, אָבער, — אַ מענש דאַרף לופט און וואָס מעהר, — דער זומער אויף די וואַרשעווער גאַסען איז וואַונדערליך זיס, די סטרוזשעם שפּריצען אויס דעם מיטען-וועג און די קרולעווסקע און מאַרשאַלעקאווסקע גאַסען האָבען גרויסע, ברייט-צוצווייגטע בוימער ביי די זייטען — געהט מען דורך דעם וועג, ריכטיגער — שפּאַצירט מען דורך דעם וועג, און מען קומט אין סטודיאָ דעם באַשטימטען פּיער א זייגער.

דער יונגער חנ'עוודיגער קראַטקא שטעהט אין דער אָפּענער טיר אַן אויסגעשמירטער אין ליים און גיפס, אָבער ער זעהט אויס ווי אַ פאַרקויפּער פון א זיידען-געשעפט, וועלכער וואַרט אויף איידעלע דאַמען מיט פיינעם געשמאַק.

מען דריקט זיך די הענט און מען געהט אריין. אינוועניג באַגעגענט מען נאָך עטליכע באַקאַנטע פּנימ'ער און מען דריקט זיך ווידער די הענט. די פּיעל באַקוועמערע באַגריסונגס-פאַרם פון אַ שאַקעל מיט'ן קאַפּ און אַ מרוק אונטער'ן נאָז איז דאָרט נישט אָנגענומען. מען קוועלט זיך צו, מען שטרעקט אויס די האַנט און מען דריקט יענעמ'ס האַנט וואַרעם.

די סטודיאָ איז אַ גרויס פּוסט געוועלכ וואָס זעהט אויס גלייך מוליאַרעם וואָלטען דאָ צייטווייליג אַוועקגעלעגט זייער ליים און קאַלער. אויף די ווענט הענגען עטליכע גיפסענע באַרע-ליעפען און אַ צוויי דריי אויל-בילדער, ערגיץ וואַלגערט זיך אַן

אויסטרלישער טערקישער שאַל, אן אלטע מנורה, א פאָרגרינט
חנוכה-לעמפלעך, שריים פון פיינעם שאַקאָלאַד, נאָלעסיג אַזועס-
נעוואָרפענע פרישע בלומען און אין מיטען אויף א פראָוויזאָרישען
פאָדיום א ריזיגע, נישט-פאָרענדיגטע לייס-פיגור פון פּר'ן.
די פּאָזע איז א זיצענדיגע, מיט ביידע הענט אויף ביידע
קניען אָנגעשפּאַרט, און דער קאָפּ מיט אן ענערגישער נייגונג צום
פאָרענט, זעהט אויס ווי ער וואָלט געהאלטען אין דערצעהלען
עפעס פאר אן ערה, וועלכע אָטעמט שטיל, כדי אַ וואָרט נישט צו
פאָרהערען.

פּר'ן האָט גלייך פאָרנומען זיין פּאָזיר-פּלאַץ אויף אַ פּאָדיום
נאָך אביסעל העכער ווי דער, אויף וועלכען די לייס-פיגור איז
געשטאַנען. יעדער פון דער חברה, צוויי יונגע סקולפּטאָרען, אַ
כאַלער, קראַטקאָס פרוי און איך, האָט זיך באלד געפונען אן אימ-
פּראָוויזירטען זיין, — און קראַטקא, נאָך מעהר פארשמירענדיג
זיך אין ליים, האָט אָנגעהויבען זיין באַנייסטערטע אַרבעט, ביי
וועלכער ער פלעגט אָפט אונטערזינגען אַראַבישע נגונים, וואָס
האָבען מיט איהם, אזוי ווי דער טערקישער שאַל פּילייכט, פון
פּאַלעסטינע מיטגעוואַנדערט.

מען רויכערט און מען שווייגט אַ לאַנגע צייט. ביז דער
אַלטער — איצט רוף איך איהם ווידער, ווי מיר פלעגען איהם
רופען אונטער די אויגען, — רופט זיך אָן מיט אזוי פיעל גוט-
האַרציגקייט אין טאָן :

— וואָס האָב איך אייך דערצעהלט ס'לעצטע מאָל ?
— די מעשה מיט די אַראָפּגעלאָזטע אויגען, — ענטפערט
גלייך קראַטקא'ס פרוי.

און קראַטקא אליין גיט אויך באלד צו :
— יא, די מעשה מיט די אַראָפּגעלאָזטע אויגען.
און איך באַשטעטיג אויך דאָס אייגענע.

זאגט פריץ :

— יא, די מעשה האָב איך שוין אָנגעשריבען. א שעהנע
מעשה. אַצינד וועל איך אייך דערצעהלען א מעשה מיט א קונצען
כאַכער.

מיר האָבען ביז איצט געשוויגען אַלע, ווייל מיר האָבען
ערוואַרט פון איהם א מעשה. איצט האָט יעדער ארויסגעלאָזט
אַן אנטציקטען אויסרוף.

איינער האָט זיין פאפיראַס מיט'ן פוס צוטראָטען, איינער
האָט זיך באַקוועמער פאַררוקט אין זיין ווינקעל און עס איז שטיל
געוואָרען. בלויז דאָס ליים אונטער קראַטקא'ס הענט האָט פון
צייט צו צייט ארויסגעגעבען א צוקוועטשטען קלאַנג, אזוי ווי אַן
אַרימאַנ'ס שיק אין אַ שלאַנגס־רעגען.

און אין דערזעלבער אומבאַוועגליכער פּאָזע ווי פריהער, נאָר
מיט נייע פונקען אונטער די אויפגעשטורעמטע ברעמען, האָט ער
אָנגעהויבען צו דערצעהלען די מעשה מיט דעם קונצענמאכער. ער
האָט אָנגעשלאָגען א שטאַרקען, פיעלפארביגען, פּאָלקסטימליכען
טאָן און אין דעם טאָן דערצעהלט די מעשה ביז'ן סוף.

וויפיעל קינסטלערישער גענוס איז דאמאָלס געווען פאר די
צוהערער און פאר'ן דערצעהלער ! איך קען דעם גענוס נאָך יעצט
איינאַטעמען. דאָס פּראָסטע איז געווען דערלאַנגט אין א דין
זיידען געוואַנד, וואָס דעם קינסטלער'ס פּאַנטאַזיע האָט געוועבט
אין אונזער געגענוואַרט. קוקענדיג אויף זיינע, אין פייער איינ־
געראַמטע אויגען, האָט מען געקענט זעהן, ווי די פונקען לויפען,
אזוי ווי די שופליעס אין א וועבשטוהל, און וועבען די כּשופ'דיגע
מעשה.

בלעטערט אויף די מעשה אין דעם בוך „פּאָלקסטימליכע גע־
שיכטען“ און איהר וועט זי דאָרט געפינען כמעט וואָרט ביי
וואָרט, ווי ער האָט זי אונז דערצעהלט. זיכער מיט דעם זעלבען

כטיל, ווייל אויב „דער כטיל איז דער מענש“, ווי דער שפרוך זאגט, דאן קען פרץ גענומען ווערען אלס באווייז פאר'ן אמת פון דעם שפרוך.

ער האָט געשריבען ווי ער האָט גערעדט. אזוי קלאָר, אָדער אין אַ פּאָפּולערען זין אזוי אומקלאָר. אזוי בילדליך, אזוי שפּאַרזאם.

פאר די לעצטע יאָהרען, איבערהויפט. ווען ער האָט געשריבען די פּאָלקסטימליכע געשיכטען, האָט ער געפיהלט אַ גויטווענד דיגקייט צו דערצעהלען פריהער די מעשה, וועלכע ער האָט געוואָלט אויפשרייבען. מיט דעם דערצעהלען האָט די מעשה געוואונען ביי איהם די איינפאכקייט און פליסיגקייט פונ'ם לעבער רינגען וואָרט. ער האָט נישט, ווי אנדערע, דערצעהלט די טעמע אָדער אַ געוויסע סצענע פון דער ערצעהלונג. ער האָט דערצעהלט די ערצעהלונג אין דער פּאָרם, אין וועלכער ער האָט געהאט בדעה זי אויפצושרייבען צום דרוקען. אומגעפער ווי אַסקאר וואַילד האָט דערצעהלט זיינע מעשה'לעך ביים קאפע'טיש. און אזא געד וואוינהייט איז עס שוין ביי איהם געוואָרען דאָס דערצעהלען די געשיכטע, אז עס איז איהם שווער געווען צו נעמען די פען אין דער האנט אריין און אוועקזעצען זיך אָנשרייבען זי אויפ'ן פּאַפּיר. ער האָט פּאָרגעצויגען צו האָבען אַ לעבעדיגען מענש פאר די אויגען, וועמען צו דערצעהלען, און יענער זאָל זיצען און שרייבען. צוליב דעם צוועק פלעג איך עס דאָמאָלס קומען צו איהם זיבען אַ זייגער אין דער פריה.

ער איז פלוצלונג אראָפגעשפרונגען אינגלעריש פון זיין זיץ און אויסגעגלייכט זיך די בייגער אויס מידקייט פון זיצען שטייף. אַ בליק געוואָרפען אויף קראטקא'ס ארכיט — פון לינקען פּראָד ביל, פון רעכטען פּראָפּיל, אַנפּאָס — און אויף דעם סקולפּטאָר'ס

במשה זיך צוריקגעזעצט אויף נאָך עטליכע מינוט, דערנאָך ווידער
אינגלעריש אראָפגעשפרונגען :

— פארטיג.

מען דריקט אויס מיינונגען וועגען דער גרויסער לייס-פיגור.
איינער מיינט, אז דעם פנים פעהלט אביסעל נשמה, אן אנדערער
מיינט, אז די ארבעט איז אויסגעצייכענט. און קראטקא אליין
רופט זיך אָן צו פּרע'ן :

— נאָך עטליכע מאָל, הערר פּרע, וועט איהר מיר פאָזירען.
וועל איך זיין פארטיג מיט דער ארבעט; דערנאָך, דאכט זיך,
וועל איך עס מיט איין זעץ נאנץ פּיין צוברעכען און פרובירען
אויפסניי.

אָט די ווערטער קראטקא'ס זענען געווען נאנץ אין פּרע'ס
גייסט. צוברעכען און פרובירען אויפסניי — ווי פּרע'יש! וויפּיעל
מאָל האָט ער אין יענער צייט איבערגעשריבען און איבערגעאר-
בעט זיינע דראמען, נאָוועלען און ליעדער, — א טייל פון זיי נישט
וועניגער פון צעהן מאָל.

ער האָט זיך אָפגעזעגענט צום אַוועקגעהן. — צי איך געה
אויך? — געוויס!

געהען מיר ביידע ארויס פון סטודיאָ. מען קען דאָס מאָל
אויך מאכען דעם וועג קורץ אהיים. אָבער מען געהט ווידער
דורך דער מאַרשאַלקאָווסקע. דאָס מאָל אָבער טרעט מען אָן אין
אסטראווסק'ס קאָוואַרניע — די שענסטע אנשטאלט פון דעם
כאָרט אין וואַרשע.

מיט א פיינעם שווייגען פרעגט דער קעלנער וואָס מען פאר-
לאנגט. פּרע טראכט נישט לאנג. ער באשטעלט קאלטע קאָווע
און דייטשע הומאָריסטיק. כמעט אין דערזעלבער צייט, וואָס ער
איז פארטיג געוואָרען מיט דער קאָווע איז ער פארטיג געוואָרען

מיט דעם סימפליציסימוס, „אולק“, „מעגענדארפער בלעטער“ און
א צווייטריי אנדערע זשורנאלען פון דעם סאָרט.

איך געה מיט איהם אהיים. דאָרט געפינען מיר ליעבע
פנימער. דינעזאָן מאַכט פאפיראַסען ביים טישעל אין דער
מיט און מאדאם פּרץ שרייבט איבער א מאַנוסקריפט אויף דער
אידישער שרייב־מאַשין. דינעזאָן האָט נאָך מיטגעבראַכט אן
אומבאַקאַנטען יונגענמאַן, וועלכער האָט אָנגעשריבען א דאָמאַן
און וועט באלד פאָרלעזען א טייל פון איהם. פּרץ וועט דאָס
מוזען הערען און מבינות זאָגען.

אין זיין אייגענער היים בין איך שוין זיכער, קען איך איהם
רוהיג איבערקאָזען.

אזוי טו איך. איך געזעגען זיך אָפּ, מיט אן אָפּמאַך מאָרגען
זיבען א זייגער אין דער פריה ווידער צו קומען.

— אָבער פונקט זיבען — זאָגט ער אָן.

— פונקט זיבען.

א נאכט־שפאציר

עס האָט זיך אזוי געמאכט, אז אין אן אנגעלעגנהייט, וועלכע איך קען מיך מעהר נישט דערמאָנען, בין איך נאָך דעם זעלבען אָווענט געווען ביי איהם אין שטוב. און דאָס — שפעט אין אָווענט: מסתמא צווישען צעהן און עלף.

אויפ'ן טישעל אין דער מיט האָט געברענגט דער לאַמפּ מיט'ן טונקעלען שוין, און פארשפרייט אן אנגענעם ליכט אויף דער אונטערשטער העלפט פון צימער, און א נאָך אנגענעמערע האַלב־טונקעלקייט אויף דער אויבערשטער העלפט.

א זיבען־אכט מענשען האָבען זיך דאָרט געפונען. ווער ביים אָפענעם פענסטער מיט א פאפיראָס אין דער האנט, ווער ביי א וואנט אָנגעשפאָרט האַלט דאָס גלאַז טיי אין דערטרינקען, ווער געבען פּרע'ן, מיט גרויס באַקוועמליכקייט אין א ווינקעל פון דער לאַנאָפּע פאַרוקט. פיינע, נישט־געקוינסטעלמע שטימונג ליגט אויף די פּנימ'ער, וועלכע געפינען זיך אלע אין דער האַלב־טונקעלקייט. די אנוועזענדע באשטעהען פון עטליכע שריפטשמעלער, צוויי מיר אומבאקאנטע יונגע דאָמען, די קראַטקאס און פּרע'ס א פּערזענליכער פּריינד.

דאָס געשפרעך איז נישט אויף פארשידענע טעמען אין פאַר־שידענע ווינקלען. דאָס געשפרעך איז איינס, אויף איין טעמא — קונסט, און אלע וואָס זענען דערביי זענען באטייליגט דערין. איינער רעדט באַריכות וועגען די ברויטע מעגליכקייטען פאַר א נאַציאָנאַל־אידישער קונסט אין פאַלעסטינע. איינער געמט אַנ־

טייל מיט א פאסיגער באמערקונג, און איינער מיט א פיינעם שווייגען און צוהערען. באטייליגט איז יעדער. פריץ איז נישט דער אקטיווסטער אין דעם געשפרעך, אָבער זיינע מיינונגען שטעהען אין צענטער פון די איבריגע. זיין באמערקונג ווערט באשענקט מיט דער מעהרסטער אויפמערקזאמקייט און נישט באלד נאָכדעם ווי ער האָט אָפּגערעדט וועט א צווייטער רעדען. אַ שטייע פּויע וועט איינטרעטען, און דאָס געזאָגטע וואָרט זיינס ווערט באַטראַכט און פאַר'התמ'עט ביי יעדען אין זכרון. ער אליין, פיהלט איהר, איז אין אַזאַ שטימונג, ווי ער וואָלט געווען נישט ביי זיך אין דער היים, נאָר „ביי פּריץ“.

ארום עלף א זייגער איז ער אויפגעשפרונגען פון זיין אָרט, ארויפגעוואָרפען דאָס וועלאָסיפּעדען היטעל אויפ'ן קאַפּ (ער האָט עס זעלטען אָנגעטאָן, מעהרסטענטיילס ארויפגעוואָרפען) און צו אַלעמענ'ס פאַרוואַנדערונג זיך אָנגערופען, קוקענדיג אויף זיין קעשענע-זייגערלי:

— איהר וויסט, מיר קענען נאָך האָבען אַ גאַנץ פיינעם שפּאַציר אין די אַלעען. ס'איז נישט שפּעט. נאָך א שעה צוויי. קומט.

און באלד נאָך דעם חבר'ישענעביטערישען „קומט“, זינגט ער אונטער מיט ברייטע אונטערשטע טענער א שורה-צוויי פון אַ פּאָלקסליד, וואָס קלינגט אין דער שפּעטער אָווענט-שעה, ווי דער „בלגול פון א נגון“, און נישט וואַרטענדיג אויף קיינעם עפענט ער דאָס קלאַפּ-שלאָס פון דער פּאָדערשטער טיר און לאָזט זיך דער ערשטער אַראָפּ פון די שטיגען.

ווי איין מענש שטעהען אַלע אויף. מען העלפט די דאַמען די העלע זומערדיגע זשאַקעטלעך אָנטאָן, מען כאַפט אין פּאָדער-צימער די קאַפּעלושען פון די הענגערס, ווער א לייכטען אויבער-מאַנטעל, ווער א שפּאַציר-שמעקען פון ווינקעל און מען געהט

איהם נאך, אָפּהיטענדיג די שטילקייט פון הויז ביים אַראָפּנעהן פון די שטיגען. מאַראַם פּרײַץ האָט קוים צייט אַ באַמערקונג צו מאַכען, ער זאָל די פעלערניגע מיטנעמען, ווייל עס קען זיך מאַכען צו קיהל. אָבער ער איז שוין אונטען. נעמט אימיצער אַנדערש די פעלערניגע אויפ'ן אַקסעל, מאַראַם פּרײַץ טוט אָן איינעם פון זיינע ווייכע קאָפּעלושען, און מיט אַ מינוט-צוויי שפּעטער געפינען זיך אַלע אין גאַס.

בלויז אַ צוויי-דריי פון דער גרופּע געזעגענען זיך אָפּ ביים טויער שטעהענדיג. אָנגעבענדיג די אורזאָכען און ענטשולדיגונג-גען פאַרוואָס זיי געהען אַוועק. די איבריגע דריקען אויס צופּרי-דענהייט מיט דעם פאַרשטעהענדיגען שפּאַציר און לאָזען זיך נאָך פּרײַץ, וועלכער געהט מיט האַסטיגע טריט פאַראַויס, האָבענ-דיג זיין פּערזענליכען פּריינד ביי דער זייט.

דאָס ליעבע וואַרשע מיט איהרע פּריינדליכע טראַטואַרען! זיבען-אַכט מענשען שליסען מיט באַקוועמליכקייט, אָרעם אין אָרעם, אַ פּריינדליכע וואַנט, און זייט זיכער, אז מענשען וואָס קומען אייך אַנטקעגען וועלען נישט פּרובירען אייער פּריינדליכע וואַנט דורכצורייסען אָדער בייזוויליגע באַמערקונגען צוגיבן וואַרפען. מען וועט פאַר דער געשלאָסענער פּריינדליכער וואַנט דרך ארץ האָבען, און איהר מיט אַ העפּליכען שמייבעל דעם וועג פּריי מאַכען.

אזוי האָבען מיר שפּאַצירט, וועגען פאַרשירענע אומוויכטיג-קייטען פּלאַפּלענדיג, מיט פּרײַץ און זיין פּריינד אַ שטיקעל וועג פאַראַויס. פון צייט צו צייט האָט ער דעם קאָפּ צו דער פּריינד-ליך-געשלאָסענער וואַנט אויסגעדריעהט, וועגען דעם מאַרשרוט זיך באַראַטען, אָדער נעמאַכט אַ שפּאַסיגע באַמערקונג וועגען וועלכער די גרופּע האָט לאַנג געהאַט צו לאַכען. ערשט ווען מיר זענען

אריין אין דער מאַרשאַלקאָוסקע גאַס, האָט זיך אונזער גרופע
נעמוזט אויפלעזען אין פּאַרלאַך און געהן אַ פּאַר הינטער אַ פּאַר.
אין יענער שעה ווערען אלע זעקס טויערען פונ'ם זאַקסישען
נאַרטען פאַרמאַכט. שטראָמענווייז קומען פון די טויערען אַרויס
זומערדיגע, לאַכענדיגע פּאַרלאַך, וועלכע דער גרעגער האָט פון
די טונקעלע אַלעען אַרויסגערופען און מיטברענגענדיג מיט זיך
אויף דער מאַרשאַלקאָוסקע גאַס אַרויס דעם ריח פון נאַרטען,
נעמען זיי פּאַרטזעצען דעם געשטערטען שפּאַציר. דערפאַר
ווערט אויף די ליכטיגע, באַכוימערטע טראָטואַרען אַ היימליכע
ענגשאַפט.

אין פּאַרעל פון דער גרופע זעהט שוין דאָס צווייטע נייט,
אַבער מען געהט ווייטער, ווייל מען ווייסט, אַז ביי דער
ירושלימ'ער אַלעע וועט מען זיך אָפּשטעלען, ווידער פאַראייניגען
אין ווייטער געדין.

ווען מען קומט אריין אין דער אַריסטאָקראַטיש־פּוסטליכער
ירושלימ'ער אַלעע, הויבט פּרץ אָן צו רעדען הויך, וואָס עס
קלינגט העלער אָפּ אין דער שטילער גאַס. דערנאָך הויבט ער אָן
צו זינגען און עפעס ווי אונטערטאַנצען.

אַ פרויען־שטימע רופט זיך אָן צו אימיצען:

— שעמט אייך, אינגעל, דער אַלטער איז דאָך יונגער פאַר

אייך.

געזאַגט איז עס אין שפּאַס, נאָר די מענער ווערען ווירקליך
געוואָרפען אין אַ פאַרלעגענהייט. נאָכמאַן איצט דעם אַלטען וועט
וויין קאָמיש, ווייטער פיהרען די קאָמפּלימענטען־קאָנווערזאַציע,
ווען דער אַלטער געהט פאַראַוים און זינגט, איז נאָר אוממעגליך.
אַבער דער אַלטער אליין נעמט אַרויס די איבריגע יונגען פון דער
פאַרלעגענהייט. ער זינגט אזוי האַרציג און אזוי לאַנג, אַז איינער
און אַ צווייטער און אַ דריטער הויבען אָן מיטצווינגען, און ביי

מען קומט אין דער אויאודאווער אלעע, זינגט א קליינער פיאנאָ-
כאָר, וואָס מאַכט די פאַרבייגעהער פאַרבייגעהן לאַנגזאַמער.
די אויאודאווער אלעע שפאַצירט מען אויס אינגאַנצען, ביז
אַראָפּ. ווען א טייל פון דער גרופע ערקלערט זיך מיד און וויל
זיך צוזעצן אויף אַ באַנק אָפּרוהען, צולאַכט זיך פּרץ הויך ווי אַ
שטיפּערישער זיגער און וויל אלעמען אויף להכעיס דוקא זיך נישט
זעצען. אָבער מען רעדט איהם איבער, און אויף אַ פּאַר מינוט
זעצט ער זיך צו.

אויפ'ן וועג צוריק געהען אלע ענג צוזאַמען און די שטימונג
ווערט אינטיים, פּרעהליך, וויציג. אָבער פּרעהליכער און וויציגער
פון אלע איז פּרץ. זיינע קרעפטיגע, גראציעזע קאָמפּלימענטען
טיידען נישט אויס קיין איינע פון די דאַמען, און אַ לאַנגע, לאַנגע
צייט שפּעטער וועט אייך אַ דאַמע איבערדערצעהלען מיט ווייב'ר
ליכען שטאַלץ:

— מיין שפּאַניער הוט מיט דער קאווקאַזער קלאַמרע, האָט
מיר אַמאָל פּרץ געזאָגט, פאַסט זעהר צו דער פאַרב פון מיין
פנים.

אָדער:

— פּרץ האָט מיר אַמאָל געזאָגט, אז מיין גאַנג איז אזא
זיכערער, אזוי ווי איך וואָלט געטראַכט, אז אַ ליעבער נאָהענטער
געהט מיר נאָך.

אויף דער נייער וועלט איז אַ צוקיערניע נאָך אָפען געווען.
איז מען אריין אהין: ווער אַ נאַש טאָן, ווער אַ לייכטען מאָלצייט
אָפעסען.

דעם איבריגען וועג איז שוין יעדער מיד געווען, און מען
האָט וועניג וואָס גערעדט. פּרץ אָבער האָט נאָך פאַרפיהרט מיט
זיין פריינד אַן ערנסטען געשפּרעך, מיט וועלכען ער איז קוים
פאַר זיין הויז פאַרטיג געוואָרען.

די מעהרסטע פון דער גרופע האַבען זיך אויפ'ן וועג אָפגעזע-
נענט און צוגאנגען זיך אין פארשידענע זייטען. א דריי-פיער
איז אויסגעקומען ווידער צוצוקומען ביז זיין הויז. און נאָכרעם
ווי ער האָט זיך שוין געהאט אָפגעזעגענט מיט אַלע, ווענדט ער
זיך צו מיר מיט א געלעכטער:

— נו, וואָס-זשע, ס'איז דאָך צוויי דער זייגער, כ'זועל דאָך
וועלען שלאָפען אין דער פריה. שרייבען מיר נישט מאַרגען!

איך קוק איהם אָן פארנוואונדערט.

— מאַרגען ווידער נישט?

— נישט קיין אומגליק, — ענטפערט ער מיר נאָנץ קאלט.

— איבערמאָרגען איז אויך א מאָג. א גוטע נאכט!

— א גוטע נאכט!

צומאָרנענס

מיר איז אויסגעקומען אין אַן אין דער פריה ארום גיין א זיינער צו זיין ביי פּרעז'ן וועגען וויכטיגע אנגעלעגענהייטען פון דער אידישער ליטערארישער געזעלשאַפט, וועלכע האָט דאמאָלס עקזיסטירט אין וואַרשע אַלס אפטיילונג פון דער פעטערבורגער געזעלשאַפט מיט דעם זעלבען נאָמען.

די אויפגאבען פון דער געזעלשאַפט זענען געווען אידיש־קולטורעלע, און די וואַרשעווער אפטיילונג האָט זיך אין א זעהר קורצער צייט וואונדערליך צעוואַקסען א דאָנק דעם טיכטיגען אַנטייל, וואָס די וואַרשעווער אידישע שריפטשמעלער האָבען אין איהר גענומען. גלייך ביי דער גרינדונג פון דער אפטיילונג איז פּרעז' ערוועהלט געוואָרען אַלס פּרעזידענט, דינעזאָן אַלס קאָסירער און דר. אַלכסנדר קאפּעל אַלס סעקרעטער. א טאַג־צוויי שפּעטער, בין איך א דאָנק פּרעז' און נאָמבערניץ, געוואָרען דער פּאַקטישער סעקרעטער.

די הויפט טעטיגקייט פון דער געזעלשאַפט איז באַשטאַנען אין אראַנזשירען לעקציעס אָדער סעריעס פון לעקציעס פאר די מיטגלידער. די פּאָליציי האָט אָבער געקוקט קרום אויף דער געזעלשאַפט און איהרע מיטגלידער און יעדע לעקציע פלעגט דאָר־פען דורכגעהן שבעה מדורי גהינום ביז זי איז ערלויבט געוואָרען געהאַלטען צו ווערען.

א ביטע צום אָבער־פּאָליצמייסטער וועגען אן ערלויבניש האָט באַדאַרפט אָנגעגעבען ווערען מיט אומגעפער א חודש איידער

די לעקציע האָט געזאָלט פאַרקומען. צוואמען מיט דער ביטע האָט נעמוזט בייגעלעגט ווערען אן אויסגעשריבענער קאָנספּעקט, איי-גענטליך אַ גענויער אינהאַלטס-פאַרצייכניש פון דער לעקציע. אין פאַרלויה פון די עטליכע וואָכען האָט די פּאָליציי אויסגעפונען איינצעלהייטען וועגען דער פּערזאָן, וואָס האָט געזאָלט די לעקציע האַלטען. און גאַנץ אָפט פלעגט עס טרעפּען, אַז נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס די געזעלשאַפט איז נאָכגעקומען אַלע פּאָלי-צייאישע פּאָדערונגען, איז אַ געוויסע לעקציע דאָך נישט ערלויבט געוואָרען.

פון אַלע לעקטאָרס, וועלכע די געזעלשאַפט האָט אריינגענו-מען אין איהר פּראָגראַם איז פּריץ געווען די „פּערסאָנאַ גראַטאַ“ ביי דער פּאָליציי. זיינע לעקציעס פלעגען דאָרום עפּטער אַראַג זשירט ווערען. דערפון האָט די געזעלשאַפט פּראָפּיטירט דער-מיט, וואָס זיינע לעקציעס פלעגען אַם שטאַרקסטען באַזוכט ווערען. פּריץ'ס אַ לעקציע אויף שבת ביי טאָג אין דער פּילאָר-מאַניע, צי אויף דער נאָוואָוויניאַרסקע, אָדער אין שווייצער טאַל, איז שמענדיג געווען אַ זיכערער ערפּאָלג כאַטש די דריי זאַלען ליגען אין די פאַרשידענסטע טיילען פון שטאָרט. אַ צוויי-דריי אַנאַנסען אין די צייטונגען אין פאַרלויה פון דער וואָך האָבען געקענט צוגיפּברענגען אַן עולם פון דריי הונדערט ביז טויזענט צוהערערס.

די עקזעקוטיווע האָט ביי דער לעצטער פאַרזאַמלונג געהאַט באַשלאָסען איינצואַרדנען אַ סעריע לעקציעס פון פּריץ'ן. און איצט בין איך געקומען ער זאָל מיר דעם קאָנספּעקט אויסשרייבען, ווייל די ביטע צום פּאָליצייסטער האָט באַדאַרפט נאָך דעם זעלבן טאָג אַוועקגעשיקט ווערען.

די אַרבעט פון לאָזען וויסען דער פּאָליציי: „אַט, נאַ, זעה, ווי כשר איך בין!“ — איז נישט קיין זעהר דאַנקבאַרע, און דאָס

אויסשרייבען דעם קאָנספּעקט האָט איהם גערוועזן געמאַכט. ער האָט אָבער מיט בלייפּעדער אויפגעוואָרפּען א פּיעל געמעקטען און פּיעל פּאַרריכטען קאָנספּעקט און איהם מיר איבערגעגעבען.

— קריגען מיר נייע מיטגלידער? — פּרעגט ער.

— יעדען אָווענט — ענטפּער איך. (די ביוראָ פון דער געזעל-

שאַפט פּלעגט זיין אָפּען בלויז אין אָווענט פון זעקס ביז ניין).

דאָס איז איהם ווי אַ טרייסט פאַר דער ארבעט. ער ווערט גוט אויפגעלעגט און הייבט אָן אויסצופּרעגן וועגען דעם באַראַטער טער פון די צוגעקומענע מיטגלידער. זענען עס מעהרסטענס מיידלאַך אָדער בחורים, ארבעטער צי שטודירענדע יוגענד? נאָר יונגע מענשען אָדער עלטערע אויך?

— יוגענד, בלויז יוגענד, — איז מיין ענטפּער.

צינדען זיך די אויגען אָן מיט פּרייד, און ער הויבט אָן ארומצעהן איבער'ן צימער:

— בלויז יוגענד? ! — גוט! א סימן מען גויטיגט זיך

אין דעם אמת'ן וואָרט, אין דעם שטאַרקגעזאָגטען וואָרט. און ווען מען דערשמעקט עס, קומט מען צולויפּען. ווי שטעהט דער „הומיר“?

— בלויז די מוזיקאַלישע אפטיילונג איז נאָך ווי עס איז

טעטיג. די דראַמאַטישע איז פאַרנאכלעסיגט און די ליטעראַט-רישע איז ווי זי וואָלט גאָר אין נאַנצען נישט עקזיסטירט.

— און די מיטגלידערשאַפט?

— איז זעהר, זעהר קליין.

— מען האָט באַדאַרפּט די צוויי געזעלשאַפטען פאַראייניגען.

אָבער אויף וויפּיעל מיר איז באַקאַנט, איז צו קיין פאַראיי-

ניגונג צווישען „הומיר“ און דער ליטעראַרישער געזעלשאַפט קיין

כאָל נישט געקומען. די אורזאך דערפון ווייס איך אויך נישט.

נאָר ווען די פּאָליציי האָט אַ קורצע צייט שפּעטער אינגאַנצען

פארמאכט די אידישע ליטערארישע געזעלשאפט איז פריץ געוואָרען
דער פּרעזידענט פון „הזמיר“, און דער פּאראיין האָט אויפ'ס ניי
אויפגעלעבט.

ער פארטראכט זיך אַ ווייל און זאָגט:

— דינעזאָן זאָגט מיר, אז דאָס געלט וואָס קומט אריין,
דעקט נישט די הוצאות. מיר האָבען היינט א פּאראמלונג וועגען
דעם, ביי דינעזאָנ'ען אין שטוב. זייט דאָרט, מען דאַרף אויס-
גלייכען די חשבונות.

* * *

ביי דינעזאָנ'ען אין דער איינציגער שטוב, וואָס ער באַ-
וואוינט אויף דער דזיעלנע גאַס, אין דער איינציגער שטוב מיט
דעם איינציגען פענסטער, איז אָפּטמאָל אזוי היימליך און אַנ-
גענעהם ווי ביי פּריץ'ן איז געווען.

אויף זיין שרייב-טיש ברענט דער שטעה-לאָמפּ מיט'ן שיין
און אין שטוב זיצען אויסער דעם בעל הבית — פּריץ, נאָמבערג,
דר. מוקדני, יעקב לעשטשינסקי, צוויי מיטגלידער פון קאָמיטעט,
נישט שריפטשמעלער, און א גאסט — פּריץ הירשביין.

ער זיצט נישט ביים טיש, נאָר אָן א זייט איינער אליין אויף
דער קאַנאַפּע מיד און אָנגעכמורעט, ווי איינער, וואָס ווארט אויף
זיין משפט.

די פּאראמלונג געהט אָן. פּריץ איז פּאַרויזענדער. אָבער ער
נוצט נישט אויס זיין אַמט כדי צו רעדען אַ סך, מאכען אַ סך
פּאַרשלאָגען און נישט לאָזען קיינעם צום וואָרט קומען. ער
לאָזט אנדערע רעדען. איבערהויפּט די צוויי נישט-שריפטשמע-
לער. דאָס זענען צוויי פּאַרטיי-מענשען, איינער פון זיי אַ
סטודענט אין דעם וואַרשעווער פּאָליטעכניקום. זיי זענען אין
דירעקטער באַריהרונג מיט די מאַסען, זענען דורכגעטריבען אין

האנדלען מיט דער פאליציי, זיי קענען דערפאר געבען פראקטישע
עצות, זוי אָנצוגעהן מיט דער טעטיגקייט פון דער געזעלשאַפט.
אָבער דער נייסט פון דער פאַרזאַמלונג, פּאָלגליך פון דער גאַנצער
געזעלשאַפט — איז פּרין.

די פאַרזאַמלונג ענדיגט זיך שפּעט אין אָווענט. עטליכע
געהען אוועק. די שריפטשטעלער בלייבען.

וואָס טוט דאָ פּרין הירשביין?

ער איז דאָ נישט צופעליג. ער איז געקומען פון א ווייטער
ריווע ערגיץ פון דער ליטע אָדער פון דרום־רוסלאַנד, וואו ער
איז ארומגעפאָהרען און געמאטערט זיך מיט זיין טרופע. ער
איז איצט אין וואַרשע — באַקלאָגען זיך. באַקלאָגען זיך פאר די
אידישע שריפטשטעלער, פאר דינעזאָנ'ען, פאר פּרין — איבער
הויפט פאר פּרין'ן.

שוין צוויי יאָהר ווי ער פלאגט זיך — ער איז מיד. זיין
פלאגען זיך איז געווען נישט אייגענוציג. ער האָט זיינע אייגע-
נע פיעסען נישט אויפגעפיהרט, בלויז פרעמדע. און די ארבעט
איז וויכטיג, האָט א אידיש־קולטורעלע באדייטונג. א שאָד די
טרופע זאָל צופאַלען, אלץ זאָל פאַרלוירען געהן. און ער קען
מיט דער ארבעט מעהר נישט אָנגעהן — מיד.

וואָס־זשע וויל ער, פּרין הירשביין?

— שלום אַש איז אויך יונג. פאַרוואָס שמעהט ער פון
ווייטענס? זאָל ער איבערנעמען די ארבעט, וואָס איך האָב
אָנגעהויבען. אויב נישט אַש — איז נאָמבערג, אימיצער, איך
בין פאַרמאטערט.

רעדט מען לאַנג, ערנסט, ביטער, און צום סוף באשליסט מען:
אַש איז אין ארץ ישראל. נאָמבערג איז נויטיג אין „פריינד“.

נישטאָ ווער עס זאָל הירשביינ'ס אָנגעהויבענע ארבעט איבער-
נעמען און ווייטער פיהרען.

ווערט פריץ הירשביינ'ס וואַנדער-טרופע, די ערשטע און איינ-
ציגע ביז היינט-צוטאָג, וואָס איז מיט א קולטורעלען צוועק
באַשאַפּען געוואָרען, צופאַלען.

נאנץ שפעט אין אָווענט געזעגענען זיך אַלע אָפּ און מען
לאָזט איבער דעם אַלטען דינעזאָן אליין אין זיין צימער.

א פרימאָרגען פון שאַפען

דער פרימאָרגען אויף די גאָסען איז געווען פריש און דופֿ-
טיג, ווי דער פרימאָרגען אויפ'ן צייטיגען פעלד. אין אזא
צייט איז גוט צו הלומ'ען און צו פארשרייבען די הלומות.

דאָס מאָל האָב איך אין צייט אָנגעקלונגען ביי זיין טיר.
געפענט האָט מאַראַב פּרין. זי האָט שטיל געענטפערט אויף
מיין „גוט מאָרגען!“ געזאָגט אז ער שלאָפט נאָך און געפרענט
צו וועל איך איהם אויפּוועקען.

— יאָ.

ערשט מיט'ן צווייטען צי מיט'ן דריטען קלאַפּ אין זיין טיר,
האָב איך איהם אויפגעוועקט און בין אריין אין צימער. ער ליגט
אויפ'ן אייגענעם געלעגער, אויף וועלכען איך האָב איהם שוין איין
מאָל געהאט געפונען. נאָר האָרט ביי דער קאָנאַפע שטעהט א
שטוהל, אויף וועלכער עס ליגט א זעהר גרויסער, דיקער תנ"ך
אין שוואַרצען געבונדען. צווישען די בלעטער ליגען עטליכע
שמאָל-געקנייטשטע שטיקלאַך פּאַפּיר — א סימן: איבער די
בלעטער האָט ער געוואַכט אין דער נאַכט, און וועט זיך מן הסתם
צו זיי נאָך אומקערען. אויסערדעם ליגען עטליכע בלעטלאַך מיט
בלייפּעדער פּאַרשריבען און די בלייפּעדער. א שטאַרק פּאַרטריפט
ליכט אין א נידריג לייכטערעל און זיינע לבנה-פּערמיגע ביי-
נאַקלען מיט'ן דינעם גאָלדענעם קייטעלע. אלץ עדות אויף ערני-
סטער און טיעפּער ארבעט אין דער נאַכט.

ווען איך בין אריין אין צימער, האָט ער זיך שנעל אויפגע-
זעצט און מיט צוגעזשמורעטע אויגען א פרעג געטאָן :

— וועט זיין א שעהנער טאָג ?

— ווייזט אויס זעהר א שעהנער — ענטפער איך.

מיט די האָר צושויבערט פונ'ם שלאָף און די גרויסע וואַנטען
איבער'ן מויל, האָט זיין קאָפּ אויסגעזעהן ריזיגער ווי געווענליך.
ווען איך האָב איהם געענטפערט, האָט זיך אויף זיין פנים א
קרעפטיגער שמייכל באוויזען. ער איז האסטיג אראָפּ פון געלע-
גער און אַנטווענדיג זיך, רופט ער זיך אָן צו מיר נישט אראָפּלאָ-
זענדיג דעם שמייכל פון פנים :

— שעהנקייט, מיינט איהר, האָט א י ה ר אויסגעטראכט ?

איך שמעה ביים טישעל, קוק איהם אָן, און דאָס, וואָס ער
האָט געזאָגט, טראַכט איך, איז א דאנק דעם וואָס ער איז היינט
אין א גוטער שטימונג. נאָר עס נעמט נישט לאַנג, לעגט ער
ארויף איין פוס אויף דער קני פונ'ם צווייטען און ארויפציהענדיג
א שוך, חור'ט ער איבער :

— שעהנקייט, מיינט איהר, האָט א י ה ר אויסגעטראכט ?

איך פיהל מיך אין א גרויסער פארלעגענהייט, און נישט
וויסענדיג וואָס עס וואָלט געווען דער פאסיגסטער ענטפער אויף
דער פראגע, זאָג איך :

— אודאי האָב איך עס נישט אויסגעטראכט. שעהנקייט מוז

זיין זייט די וועלט שמעהט.

און בשעת איך דער, פיהל איך ווי אַלע בלוטען
קומען מיר אין פנים אריין איבער דער גרויסער נאַרישקייט,
וואָס איך האָב דאָ ארויסגערעדט. אָבער העלפען זיך,
טראַכט איך, האָב איך דאָך נישט געקענט, ער האָט דאָך מיר די
פראגע געשמעלט צוויי מאָל. איך האָב דאָך געמוזט עפעס זאָגען.
ער לאָזט אראָפּ דעם פוס אינ'ם נאָר וואָס אַנגעטווענעם שוך.

מיט א קלאפ, און צולאכט זיך אזוי ברייט און אזוי הילכיג, אז
ראכט זיך אליץ אין שטוב לאכט מיט איהם מיט. און מיט דעם
געלעכטער זאָנט ער צו מיר:

— וואָס קוקט איהר מיך אָן? זעצט זיך אַוועק ביים שרייב־
טיש און שרייבט.

איך זעץ מיך שנעל אַוועק א פארשעהמטער אויפ'ן אָנגעוויי־
זענעם פלאץ, טינק איין א פּעדער אין טינט און אויפ'ן ערשטען
בלעטעל פאפיר, וואָס פאלט מיר אריין אין דער האַנט, שרייב איך
האַסטיג אויף:

„שעהנקייט, מיינט איהר, האָט א י ה ר אויסגעטראכט?“

— שוין אויפגעשריבען? — פרענט ער.

— יא.

— ווארט נאָר, איידער מיר געהען ווייטער, שרייבט אויף
פון אויבען „פּדיון שבּוים“. אזוי וועט הייסען די מעשה —
„פּדיון שבּוים“. — אויפגעשריבען?

— אויפגעשריבען.

ער טוט זיך אָן גאַנץ האַסטיג און אין דערזעלבער צייט,
רעדט ער שנעלער ווי איך קען שרייבען. מײן שריפט קומט אויס
געציקט, קרום, דאָ באַרג אַראָפּ, דאָ באַרג אַרויף, טיילמאָל פאר־
פעהל איך די שרייבצייכענס, טייל ווערטער לעג איך שלעכט
אויס פאר איילעניש, אין אַנדערע ווערטער היפער איך איבער
גאַנצע אותיות. און ער דערזעהלט אזוי פשוט, מיט זיין קלאָרער,
קלינגענדיגער אויסשפראַך און מייסטערהאַפּטער אינטאַנירונג.

די שטוב איז פול געווען מיט זיין ערזעהלונג. אומעטום
זענען זיינע ווערטער געפאלען. טיילמאָל האָט ער גערעדט גלייך
צו מיר, מיט א שמייכעלדיגען בליק אין פנים אריין, ווי ער
וואָלט מיך געפרענט, צי געפּעלט מיר די מעשה, צי אינטערעסירט
זי מיך, אויב נישט וועט ער זי מיר אויפהערען דערזעהלען.

האָט ער געוואָלט עפעס אראָפּנעמען פּונ'ם ביכער־שראַנק האָבען זיך זיינע ווערטער אָנגעשלאָגען אָן דעם סופּיט פּון צימער, האָט ער זיך איינגעבויען עפעס אויפצוהויבען, זענען זיי געפאלען אויף דער ערד. ער האָט דערצעהלט, גלייך די שטוב וואָלט פול געווען מיט מענשען.

איך בין געזעסען מיט אָנגעשפיצטע אויערען און ענערניש געסקריפעט מיט דער פּעדער, שורה נאָך שורה, און אוועקגעלעגט צו טריקענען בלעטעל נאָך בלעטעל. איך האָב געהאט דאָס גע־פיהל ווי איך וואָלט געשריבען מיט ביידע הענט.

פּלוצלינג האַקט ער אָפּ אין מיטען אַ זאַץ, ווארפט מיר צו אַן „ענטשולדיגט!“ און געהט ארויס פון צימער. איך בין אויפ־געשטאַנען ווי פון אַ לאַנגען, רייך־פאַרביגען חלום, און דער ערשטער געדאַנק, וואָס איז מיר געקומען אין קאָפּ אריין, איז געווען — שנעל איבערצוקוקען די בלעטלאַך וואָס איך האָב נאָר וואָס באשריבען און פאַרריכטען די גרייזען וואָס איך האָב אין איילעניש געמאַכט, איידער ער וועט אליין וועלען די בלעטלאַך לעזען.

איך האָב מיך איינפאַך דערשראַקען, ווען איך האָב גענומען לעזען די בלעטלאַך. גאָט, וואָס האָב איך דאָ אָנגעמאַן! איך קען דאָך מיין אייגענע האַנטשריפט קוים איבערלעזען. ער וועט עס דאָך זיכער נישט קענען לעזען. וואָס וועט דאָ זיין דערפון...

איך האָב אַלע מיינע חושים אָנגעשטרענגט זיך גענוי צו דער־מאַנען וואָס ער האָט דערצעהלט. ביז ענדליך די אָנגעשריבענע בלעטלאַך, צוזאַמען מיט דעם קלאַנג פון זיינע ווערטער, וואָס האָבען מיר נאָך געקלונגען אין די אויערן, האָבען מיר געגעבען די מעגליכקייט אויסצופאַרריכטען די גרייזען און מאַכען די האַנטשריפט לעזבאַר.

ער איז צוריק אריין אין צימער אן ארומגעוואשענער מיט א
 האנטוך אין דער האנט, און זיך געווישט דעם האלז, דעם קאפ,
 דאָס פנים. אָבער נישט קוקענדיג אויף דעם, וואָס ער האָט זיך
 געווישט, האָט ער גלייך, אזוי ווי ער האָט אריבערגעטרעטען די
 שוועל, ווידער אָנגעהויבען צו דערצעהלען. ער האָט זיך גע-
 ווישט די אויערן און דערצעהלט, מיט א קעמעל געקעמט די נאָסע
 האָר און דערצעהלט, און אזוי דערצעהלענדיג, איז ער אומבאָ-
 מערקט פאַרטיג געוואָרען מיט זיין מאָרגען־טואַלעט, און דאָס
 מעמפּא פון זיין דערצעהלען איז ביסלאַכווייז געוואָרען געלאָסע-
 נער, רוהיגער, ביז ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן דער וואנט און
 געבליבען שטעהן רוהיג און דערצעהלט. אָבער שוין נישט צו
 שנעל, אז מײן פּערדער זאָל איהם נישט קענען נאָכקומען. מעסיג,
 מיט דער זעלבער קרעפטיגקייט אין דער אינטאָנאציע, נאָר איצט
 האָט ער פון צייט צו צייט איבערגעחזר'ט ד לעצטע דריי־פיער
 ווערטער פונ'ט ארויסגעזאָגטען זאץ.

איך בין געזעסען די גאַנצע צייט אונטער'ן איינדרוק, אז
 נישט אַנדערש נאָר ער האָט זיין ערצעהלונג דורכגע'חלומט די
 גאַנצע נאַכט, און ער דערצעהלט מיר אצינד איבער זיין הלום.
 שטילערהייט איז אריין דעם דיכטער'ס פרוי און אוועקגע-
 שטעלט געבען די בלומען א פיינעם קאָלירטען טעלער, אויף וועל-
 כען עס זענען געלעגען מיט א ברייטער האנט ארויפגעלעגטע
 וויינטרויבען, עפעל, ראָזשינקעס און פאַמעראַנצען. אוועקגע-
 שטעלט און ארויסגעגאנגען. ער האָט אליין געגעסען און מיך
 אויך איינגעלאדען צו דער רייצענדער מאָלצייט. אין דער צייט
 פון עסען די פרוכטען שטעהענדיג, האָט ער געשוויגען. דערנאָך
 איז ער צוריקגעגאנגען אין אייגענעם ווינקעל און ווייטער דער-
 צעהלט, דערביי פון צייט צו צייט אָפּגעריסען א וויינטרויב פון
 שטענגעל און אריינגעלעגט אין מויל.

אומגעפער ארום ניין א זייגער רופט ער זיך אָן, אויף זיין
אָרט שטעהנדיג:

— געענדיגט דעם זאָץ?

— יא.

און מיט זיין פולען שמייכל פרעגט ער:

— מיר?

— ניין.

— וועט שוין זיין גענוג פאר היינט, — זאָגט ער און לאכט
דערביי — מאָרגען וועלען מיר עס ענדיגען.

— גענוג איז גענוג. — לעג איך אוועק די פּעדער און לאָך
אויך.

און ס'בלויבט דער איינדרוק, ווי מיר וואָלטען די גאַנצע צייט
געשפּילט א שפּיל און דער געוויינער איז ער.

ער געהט צו צום שרייב־טיש, זעצט זיך אויף מיין אָרט און
איך שטעה איבער איהם. ער מעקט אויס ווערטער און שרייבט
צו אנדערע. מעקט אויס שורות און שרייבט צו אנדערע. נאָך
ווען ער קומט איבער די ערשטע בלעטלאַך צולאכט ער זיך און
פרעגט:

— אזוי געשווינד האָב איך גערעדט?

— אזוי געשווינד.

— און איהר אליין קענט עס לעזען? — פרעגט ער.

— וואָס פאר א פראַגע? אוראי קען איך.

און איך נעם לעזען. ער לאָזט מיך לעזען כּסדר, נאָר וואו
נישט וואו הייסט ער אויסמעקען א זאָץ אָדער אַ וואָרט און צו
שרייבען עפעס אנדערש. די גאַנצע אָפּעראַציע נעמט נישט
בעהר ווי א צעהן מינוט.

— אצינד קומט, — רופט ער זיך אָן — נאָך דאָ אַ האַלבע
שעה צייט פאר אַ שפאציר אין זאקסישען גאָרטען.

מיר געהען ארויס אויף דער גאס און זענען אין עטליכע מינוט
ביים גאָרטען. ווען מיר געהען אריין אין גאָרטען הויבט ער אָן
אונטערזינגען. ער גיט אַ שאַרף ארויף דעם אַש-גראָהען קאפּע-
לוש, קנעפּעלט אויף דאָס רעקעל און לעגט אריין די הענט אין די
רויזען-קעשענעס.

עס איז געווען נישט לאַנג נאָכדעם ווי עס איז ערשינען אַ
נייע באַארבעטונג פון „בינאכט אויפ'ן אלטען מאַרק“, און אין
די ליטעראַרישע קרייזען האָט מען פיעל געלעסטערט געגען דעם
ווערק, פאר דער אומקלאַרקייט פון דער אידעע דערפון. ער האָט
דאָרום פאָרגעלעזען דאָס ווערק עפענטליך, און אויף וויפיעל דער
קינסטלער אין איהם האָט איהם ערלויבט זיך אליין אויסצוטייל-
טשען, האָט ער עס קאָמענטירט. די אומצופרידענע זענען אָבער
געווען האַרטנעקיג, ווי פאר דער פאָרלעזונג, אזוי נאָך איהר.

ווען מיר געהען אריין אין דער טונקעלער אלעע רופט ער
זיך פּלוצים אָן :

— כ'מין די פאָרלעזונג שבת אין פּאַסאַזש האָט זיי צופרי-
דענגעשטעלט ? !

— מען פארשטעהט די זאך אלץ נישט.

-- יא, — נאָראַנים — לעג עס זיי אויס אויף טעלערלאַך.
די אידישע געשיכטע אין פּוילען — פארשטעהען עס נישט.
מעהר האָט ער וועגען דעם נישט גערעדט; קיין שום ער-
קלערונגען נישט געגעבען. מיך געהאַלטען צווישען די „זיי“ פון
„לעג עס זיי אויס אויף טעלערלאַך“. און נאָך די רייד פרעגען
קשיות וואָלט געהייסען קריכען אין דער נשמה אריין — האָב איך
אויך וועגען דעם מעהר נישט גערעדט.

דער שפאציר האָט גענומען ווייניגער ווי אַ האַלבע שעה.
מ'איז נאָך אַרײַן אויף אַ קורצע ווײַל אין אַ קאפּע. דערנאָך האָב
איך איהם צוגעפיהרט צו דער גמינע. מיר האָבען ויך אָפּגעזעגענט
אויפ'ן טאָג און ער איז אַרײַן.
אַרײַן, צום צווייטען מאַל יענעם טאָג צו נעמען די פּעדער
אין דער האַנט אַרײַן. נאָר אַן אַנדערע פּעדער.

אויף די ווארשעווער גאסען

געהן פלעגט ער זינגענדיג.

יעדענפאלס, ווען מען האָט געזעהן זיין פנים פון דער וויי-
טענס, האָט מען געהאַט דעם איינדרוק, אז ער זינגט אָדער אין
איהם זינגט. און ווען מען האָט אויסגערעהט דעם קאָפּ און
איהם נאָכגעקוקט פון הינטען, האָט מען געקענט האָבען דעם
איינדרוק, אז ער געהט צום טאַקט פון זיין געזאַנג, און אַיז
פאַרויכטיג די מוזיקאלישע רעגלען נישט איבערצוטערעטען.

שטענדיג ריטמיש איז געווען זיין גאַנג. דער טריט איז גע-
ווען נישט גרויס, נאָר זיכער, גלייך און האַסטיג. און אזוי רייך
איז געווען דער ריטם פון די עטוואָס אונטערטאַנצענדיגע טריט!
וואָס האָט נישט דער ריטם פאַרראַטען? — יוגענדליכע פרייד,
נייסטיגע געהויבענקייט, נאָכדענקליכקייט און אייגענפּעסטען מו-
זיקאלישען אינסטינקט.

די פיגור, איבערהויפט דאָס פנים איז געווען אן אומגעווענ-
ליכע ערשיינונג אויף די ווארשעווער גאסען. אזוי פיעל יוגענד-
ליכע לעבענס-לוסטיוגקייט און עמפּינדליכקייט האָט מען זעלטען
ווען געזעהן אַראָפּשיינען פון א זעכציג יאָהריג פנים, נישט קו-
קענדיג אויף דעם, וואָס די פאַרפיהרערישע ליפּען זענען געווען
מיט דיקע וואָנסען פאַרהאַנגען, ווי דאָס רויטע צימער אין א
פאַלאַץ — מיט טונקעל-גראַהע גאַרדינען, האָט מען אויף דער
גאַס געהענדיג אין זיינע אויגען א סוק געטאַן, האָט מען זיך

געמוזט אויסדרעהען נאָכצוקוקען דעם מענש, וואָס האָט די אויגען
מארטאָנט.

מען האָט זיך לאַנג באַדאַרפט צוקוקען צו'ן איהם אויסצו-
געמינען אויף זיין פנים דעם קוצי של יוד. מען האָט שוין
באדאַרפט אָנקומען צו פיזיאָנאָמישע ראַסען-אויגענטימליכקייטען.
די וואָנסען און דער צוג פון זינליכקייט וואָס האָט ארויסגעשמי-
כעלט פון אונטער דער אונטערשטער ליפ, האָט ניכער פאַרראַטען
אַ פּוילישען פּריץ, וואָס האָט איבערגעלאָזט זיין מאַיאָנטעס אויף
אַ טאַנצוויי און געקומען קיין וואַרשע הוליען אביסעל מיט א
כאַטאַנטען הראביע.

די גאַס אויף וועלכער מען האָט איהם באַגעגענט האָט גע-
וואונען אין וויכטיגקייט. ווען איהר זייט נאָכאַמאָל די אייגענע
גאַס פאַרבייגעגאַנגען האָט איהר געמוזט א טראַכט טאָן: „דאָ
האַב איך באַגעגענט פּרז'ין“. אויף דער טשעפּלע גאַס, ביים גע-
טויערטען פאַרקאן איז, דאַכט זיך, דער שמאַלער טראַטואַר בריי-
טער געוואָרען, ווען פּרז' איז דאָרט געגאַנגען.

ווען איהר האָט איהם אין א כמורנעס, רענענדיגען
טאָג באַגעגענט, מיט דעם קאַפּעלוש טיעף אראָפּגערוקט, די אויגען
פון דעם שטעכעדיגען רענען צו באשיצען, האָט זיך אייך אויס-
געוויזען, אז די זון האָט זיך א שפּיל געטאָן אַן איז אויף א רנע
פון אונטער די וואַלקענס ארויס. איהר האָט עמפּינדען, אז עפעס
ליכטיגס האָט זיך פאַרבייגעטראָגען — פּרז'. און דער כמורנער
טאָג האָט אייך נישט אזוי כמורנע אויסגעוויזען.

אַזאָ קוואַל פון פּרישקייט איז ער געווען פאַר אייך אויף דער
גאַס פון וואַרשע, אז דער הייסער טאָג איז קיהלער געוואָרען, דער
פּראַסטיגער — וואַרימער, ווען איהר האָט איהם אויף אייער וועג
באַגעגענט. ווען און וואו איהר האָט איהם באַגעגענט איז זיין

אָנבליק אימשטאַנד געווען צו ענדערען אייערע געדאַנקען און דערהייבען אייער שטימונג.

אַט באַגעגענט איהר איהם אין א זומערדיגען פאַרנאַכט אין זאַקסישען גאָרטען מיט צוויי יונגע פריינד ביי די זייטען און צוויי־דריי געהען נאָך פֿון הינטען. ער טראָגט די העלע לייווענד־טענע לאַטשען, דעם ליכטיג־געשטרייפטען אַנצוג, דעם קאָלנער מיט צוויי שפיצען און די בלאָהע זיידענע בינדע מיט ווייסע קראַפּקעס. זיין רעקעל איז אויפגעקנעפעלט, ער האָט די הענט אין די הויזען־קעשענעס און גריסט שמויכלענדיג צום יונגוואַרג אין אַלע זייטען. ס'איז פּרץ אויף זיין פאַרנאַכטיגען שפּאַציר. בחורים און מיידלאַך האָט עס געצויגען אין יענער שעה אין גאָרטען אריין צו געהן, פּרץ'ן צו באַגעגענען. — ליעב איז די באַגעגעניש געווען.

און אַט איז א ווינטערדיגער שבת ביי טאָג, דער שניי ליגט הויך אויף די גאַסען. די וואָס רוהען אום שבת זיצען גערן אין שטוב, נאָר דער זאַל אויף נאָוואַויניאַרסקע גאַס איז געפאַקט צו פּרץ'ס לעקציע. און ווען ער געהט נאָך דער לעקציע אויף דער גאַס ארויס, אין דער טונקעל־גראַהער, ווינטערדיגער פעלערדיגע מיט דעם וויכען קאפּעלוש כמעט פֿון דעם אייגענעם שטאַף, געהט ער גישט אליין. עטליכע יונגע שריפטשטעלער געהען מיט, און אַפּטמאָל א היציגער יונגערמאַן פֿון פּובליקום, וועלכער האָט זיין דיסקוסיע אין זאַל אָנגעהויבען און געענדיגט זי א דריי־פיער גאַסען ווייט פֿונ'ם זאַל.

פֿון הינטען געהט נאָך יונגוואַרג אין אַ לאַנגער דייגע, גאַס איין, גאַס אויס, אזוי ווי עס וואָלט זיי א שאַד געווען דעם ליע־בען אַלטען פֿון זייער בליק צו פאַרלירען. ערשט ווייט פֿונ'ם זאַל בלייבט ער אליין מיט די עטליכע פריינד, וואָס באַגלייטען איהם ביז א היים.

און אזוי ליעב האָט איהם די וואַרשעווער נאָם, און אזוי פיעל אפשיי האָט זי פאר איהם, אז לעגענדען וועגען איהם באַשאַפט זי.

אז ווער עס קען קיין פויליש נישט רעדען ווארפט ער ארויס פון דער גמינע.

אז איינמאָל יום כיפור האָט ער אויף דער טוואַרדע גאָס באגעגענט אַ חברה חסירים, און ווען זיי האָבען אָנגעהויבען אויף איהם טייטלען מיט די פינגער, האָט ער אויף להכעיס אַ ציגאר פאַררויכערט. אין ווען זיי האָבען געשריגען אויף איהם: „משומד!“ — איז ער אויף להכעיס איינגעזעסען אין אַ דראַשקע און אוועקגעפאָהרען.

דער וואַרשעווער אינטעליגענט האָט איהם ליעב געהאַט. דער וואַרשעווער חסיד האָט באדויערט, וואָס אזא „קאָפּ“ איז אוועק צו דער סטרה אַחראַ. דער וואַרשעווער אסימילאַטאָר האָט געדענקט וועגען איהם, אז ער האָט די אידישע מאַסען אין דער האַנט, אין ער האָט דערפאַר מורא געהאַט איהם אָפּצוזאָגען פון זיין שטעל אין דער גמינע. אָפּשיי פאַר איהם און זיין נאָמען האָט יעדער געהאַט.

אויף וואַרשע אַ רחמנות!

דעם אידישען אינטעליגענטען מיידעל אָדער בחור, מווען איצט די וואַרשעווער גאָסען זיין וועניגער אינטערעסאַנט אָהן פּרין.

ווען מ'האט גערעדט מיט איהם

צו פריץ, אָדער מיט פריץ'ן האָט איהר געמוזט רעדען אנדערש ווי מיט אלע אנדערע מענשען, מיט וועלכע איהר זענט געקומען אין באריהרונג. אויב אייער נאטור איז אזא, אז אין א מענשענס אנוועזנהייט קענט איהר לאנג נישט שווייגען — זיין אנוועזנהייט איז געווען שטארקער פון אייער נאטור.

נישט אלץ וואָס איהר האָט באטראכט פאר קלוג צו זאָגען אין אַן אינטעליגענטער געזעלשאַפט, איז אייך אויסגעקומען גענוג קלוג צו זאָגען צו'ן איהם. נישט יעדער שאַרפזיניגער געדאַנק, האָט אייך אויסגעוויזען גענוג שאַרפזיניג פאַר פריץ'ן. איהר האָט געוואוסט, אז נאָכדעם ווי איהר וועט עפעס זאָגען צו'ן איהם וועט איהר דארפן קענען אויסשמעהן זיין בליק, וועלכער איז תמיד געווען דער משפּט איבער אייערע ארויסגעזאָגטע ווערטער. די גרעסטע פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר אייערע רייד, האָט איהר גע- פיהלט אין זיין אנוועזנהייט. דערפאַר האָט איהר מעהר ווי גע- ווענליך געוואויגען און געמאַסטען אייערע רייד, איידער איהר האָט גערעדט צו'ן איהם.

יעדער, אָהן אויסנאַם, האָט זיך מיט פריץ'ן געפיהלט אַן- דערש ווי געווענליך. דער פלאַפּלער האָט געפיהלט, אז דאָ איז נישט דאָס אָרט פאַר פלאַפּלען און ער האָט זיך געלערענט שטיל- שווייגען. דער פליסיגער רעדנער, האָט גערעדט לאַנגזאַמער; דער זיכערער רעדנער — איבערלעגטער. וועגען גרינגע זאַכען האָט ער גערעדט לאַקאָניש. געזאָגט אַ

וואָרט, דאָרט וואו אן אנדערער וואָלט געזאָגט צעהן, געשטעלט אַ פראגע וואו אן אנדערער וואָלט געשטעלט דריי. און ווען איהר האָט איהם עפעס געפרעגט, האָט ער אייך מיט זיין קורצען און ווייט־לויפענדיגען ענטפער פארשפּאַרט אַ גאַנצע רייהע פראגען. און ווען איהר האָט עטליכע מאָל גערעדט מיט איהם, איז אייך זיין מאָדנע בליציגע אַרט רעדען אזוי לייעב געוואָרען און אזוי נאַטיר־ליך, אז עס איז אייך אויסגעקומען קאָמיש איהם צו ענטפערען אויף זיינע פראגען באריכות, אזוי ווי איהר וואָלט יעדען אנדערען גע־ענטפערט. איהר האָט אויף אַ נאַטירליכען אופן זיך אָנגעשמרענגט צו זיין עקאָנאָמיש אין ווערטער און דאָך איהם געבען בליציגע און ווייט־לויפענדיגע ענטפערס אויף זיינע פראגען, אזוי ווי ער האָט אייך געגעבען.

ער האָט וועניג גערעדט און זעהר א סך געזאָגט.

— וואָס מאכט איהר אין געזונט, הערר פּרץ ?

דארויף האָט ער אייך געקענט ענטפערען :

— כ'האָב דערהאלטען געלט פונ'ם רוסישען פארלענער אין

מאָסקווע. כ'פּאַהר קיין אויסלאַנד דעם זומער.

א יונגער שריפטשטעלער קומט צוין איהם נאָכפרעגען זיך וועגען זיין ערצעהלונג, וואָס ער האָט ביי איהם געלאָזט. צי ער האָט זי שוין געלייענט, צי געפעלט זי איהם, און צי ניט ער זי אריין אין דעם זאַמעלבוך, וואָס דאָרף באַלד ערשיינען אונטער זיין רעדאַקציע.

וואָס ענטפערט פּרץ אויף דעם יונגענמאַן'ס פראגען ?

ער געהט אריין אין צווייטען צימער און קומט באַלד צוריק

פון דאָרט מיט געלט אין דער האנט. ער דערלאנגט עס דעם שריפטשטעלער און ענטפערט איהם :

— ס'איז דאָ פאר אייך פּופציג רובעל. נאָט אייך שוין פינפֿט

אונצוואַנציג.

צו אָט דער מייסטערהאפטער אַרט פון רעדען און צו דער
 וואויל־קלינגענדיגער שטימע האָט ער נעהאט א וואונדערליכע אי-
 דישע אויסשפראך. פון פּרז'ים מויל האָט אידיש געקלונגען ווירקט
 לײך אזוי שעהן און פארבען־רייך ווי א קולטיווירטע אייראָפּעאישע
 שפראך. זיין שפראך איז געווען אימשטאַנד צו איבערצייגען, אז
 אידיש, אָרעם ווי עס איז, איז גענוג רייך נאָכצוקומען אלע פייני-
 סטע שפראך־קאפּריווען פון א ראַפינירטער אידישער צונג.
 עס איז אָהן צווייפעל די ווירקונג פון דעם פיינעם פּרײַך
 גייסט, וואָס האָט געמאַכט די וואַרשעווער אידישע יונגעלייט און
 מיידלעך צו רעדען אידיש מיט נאַציאָנאַלען שטאַלץ אויף זייערע
 שפּאַצירגענג אין זאַקסישען גאַרטען און אין די רייכע קאַפעס אויף
 מאַרשאַלקאַווסקע גאַס.
 ווער נאָך קען זיך מיט אזא ווירקונג אויף דער אידישער
 יונגענד באַריהמען?
 מיט פּרז'ין איז אויסער דעם מייסטער פון דער אידישער נאָ-
 וועלע אויך געשטאַרבען דער מייסטער פון דעם אידישען לעבעדי-
 גען וואָרט.

פינסקי און מול דרוסעריי
ניו יארק